

İRAN GÖÇ EDEBİYATININ ÖNDE GELEN TEMSİLCİLERİ ÜZERİNE

On Leading Representatives of Persian Migrant Literature

Soner İŞİMTEKİN*
Ümit GEDİK**

Makale Geliş Tarihi: 22.02.2019

Makale Kabul Tarihi: 19.03.2019

Öz: İnsanoğlu hayatının her döneminde çeşitli koşullara bağlı olarak göç etmiştir. Göçmenler, gittikleri ülkelerde, tanıştıkları yeni kültürler ve benimsemek zorunda oldukları ekonomik ve sosyal durumlar neticesinde değişim yaşamışlardır. Bu durum göç eden edebiyatçıları da kaçınılmaz biçimde derinden etkilemiştir. Vatanlarında yetiştirildikleri kültür, göç ettikleri ülkelerin kültüründen bir şekilde etkilenen edebiyatçılar, vatan özlemlerini, yabancı ülkelerde karşılaştıkları olayları, yaşamak zorunda kaldıkları durumları ya da özgür bir ortam buldukları için anavatanları hakkındaki eleştirel düşüncelerini 'göç edebiyatı' üzerinden dile getirmişlerdir. İran'da da, 1970'li yıllar sonrasında yaşanan siyasi değişimler neticesinde ülkelerinden ayrılan çoğu edebiyatçı, Batı edebiyatını da takip ederek, 'göç edebiyatı' olarak değerlendirilebilecek nazım ya da nesir tarzında eserler vermiştir. Temalarını genellikle 'yaşadıkları göçün etkileri' üzerine şekillendiren edebiyatçılar çeşitli konular ve motiflerle Fars edebiyatında bu akımın öncüsü olmuşlardır. Çalışmada, çağdaş İran göç edebiyatının önde gelen temsilcileri ve eserleri hakkında bilgi verilecek; ülkelerinden uzak olsalar da bu edebiyatçıların kendi edebiyatlarına sundukları katkılar tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Fars Edebiyatı, Çağdaş İran Edebiyatı, Göç/Göçmen Edebiyatı.

On Leading Representatives of Persian Migrant Literature

Abstract: Mankind has emigrated in every period of his life under various conditions. Migrants have experienced changes in the new cultures they have met and the economic and social conditions they have to adopt. This situation has inevitably influenced literati immigrants as well. They wrote about this school in their homeland by synthesizing the culture of their country of origin, their longing for their country of residence, the events they had to face in foreign countries and the situations they had to live in, or their critical thoughts about their homeland because they found a free environment. In Iran, many literati who left their country after the political changes in the country after the 1970s followed the Western literature and produced works of verse or prose which could be considered as inde 'migration literature'. The writers who shaped their themes on the effect of their migration have been the pioneers of this movement in Persian literature with various subjects and motifs. In this study, it will be given information about the leading representatives and works of contemporary Iranian immigration literature and it will be tried to determine the contributions of these writers to their literature even if they are away from their countries.

Key Words: Persian Literature, Contemporary Iranian Literature, Migration Literature.

* Dr. Öğr. Ü., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Van - Türkiye, sonerisimtekin@yyu.edu.tr

** Arş. Gör., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara - Türkiye, u.gedik1@gmail.com

Giriş

Tarih boyunca insan, insanın hayatında karşılaştığı olaylar ve yaşadığı deneyimler edebiyatın en önemli kaynağını oluşturmuştur. Bu bağlamda, insanın hür iradesiyle ya da toplumsal, sosyo-kültürel olaylara bağlı zorunluluklarla gerçekleştirdiği göç etkin bir tema olarak edebiyatta ve göstermeye bağlı edebî metinlerde yani tiyatro eserlerinde kendine hatırı sayılır bir yer edinmiş; ilerleyen dönemlerde bu tema edebî bir kavram haline gelmiştir. Yirminci yüzyılda Batı’da ortaya çıkan ‘Écriture Migrante’ (Göç/Göçmen Edebiyatı)¹, Doğu’daki adıyla ‘Mehcer/Muhaceret Edebiyatı’nın gelişim süreci hakkında Yıllancıoğlu şöyle söylemektedir:

“Göç, XX. yüzyılın ikinci yarısına damgasını vuran en önemli ekonomik ve sosyo-kültürel olaydır. Yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla girişilen göç olayının temeli genellikle tüm toplumlarda ekonomiktir. 1960’lı yıllardan itibaren, bağımsızlıklarını kazanan eski sömürge devletlerin halkları, Avrupa’da özellikle, Fransa, İngiltere ve Belçika’ya göç ederler. Bunların yanında, 1960 ve 1970’li yıllarda, Türkiye’den de Batı Avrupa ülkelerine bir göç hareketi başlar. Bu ülkelerde, XXI. yüzyılın başında bu göçün özellikle kimlik bağlamında sosyo-kültürel boyutu öne çıkar. Öte yandan yine 1970’li ve 1980’li yıllardan itibaren Akdeniz havzası ülkelerinden Kanada’ya olan göçün boyutu yukarıda söz ettiğimiz ülkelere yapılan göçten daha farklıdır; bu coğrafyaya olan göç isteği ise eğitimli kitlelerden gelir. Bu grup içinde yer alan bireylerin amacı, refah düzeyi yüksek, din, dil, ırk ayrımı olmadan eşitlik ilkeleriyle yapılanmış bir ülkede yaşamaktır. Ülkeler ve kıtalar arası göçler, XXI. yüzyılın başından itibaren yukarıda söz ettiğimiz ülkeler başta olmak üzere çok kültürlü ve çok kimlikli bireylerden oluşan yeni toplum modelleri oluşturur. Toplumlardaki bu değişimler yazınsal alanda ‘göç edebiyatı’ (écriture migrante)’nı yaratır ve bu yazınsal hareket ilk defa, yüzyılın başında ‘Kanada Edebiyatı’nda kendini gösterir. Söz konusu edebiyatın çekirdeğini oluşturan en önemli sosyal unsur göç hareketleridir. Bu hareketlerle eş zamanlı olarak göçmen kültürleri ve diasporaları doğar, küresel etkileşim ve birbirleriyle ilişkilerinden doğan “kimlikler üstü” oluşur.”²

Akgün de, yakın dönem dünya tarihindeki sosyal gelişmelere ve değişimlere bağlı olarak göç ve göçmenlik olgusunun edebî üretimde üstlendiği rolün arttığını ve bu olgunun sadece bir esin kaynağı olmanın ötesine geçmeye başladığını belirtmektedir. Araştırmacı, hemfikir olunduğu üzere, birçok ulusun edebiyatında

¹ Akgün, “Göçmen Edebiyatı” için edebiyatımızda “Göç Edebiyatı”, “Muhaceret Edebiyatı”, “Mehcer Edebiyatı”, “Sürgün Edebiyatı” veya “Diaspora Edebiyatı” gibi; yabancı literatürde ise “Migrant Literature” (İng.), “Migrantenliteratur” (Alm.), “Exilliteratur” (Alm.), “Gastarbeiterliteratur” (Alm.) gibi adlandırmalar olduğunu belirtmektedir. Atıf Akgün (2015), “Edebiyatımızda Göç ve Göçmen Edebiyatları Üzerine Bir Değerlendirme” *Göç Dergisi*, Cilt:2, Sayı:1, s.76.

² S. Seza Yıllancıoğlu vd. (2015), “Günümüzün Göç Edebiyatı Nedir?” Turkish Migration Conference Selected Proceedings, London: Transnational Press London, s.512.

“Göçmen Edebiyatı” olarak anılan bu edebî disiplinin köklerinin ise milletlerin kültür tarihlerinde aranmasının gerekliliğine; dünyanın türlü yerlerinde ve değişik milletlerce meydana getirilen örneklerinin belirli bir yerelliği bünyesinde barındırdığına ve dahi kendi gerçekleri olduğuna dikkat çekmektedir.³

Bu bağlamda, İran’da da, yirminci yüzyılın ikinci yarısında ülkede gerçekleşen siyasi değişimlere bağlı olarak, ülkesini terk etmek zorunda kalan birçok edebiyatçı, Batı literatürünü de takip ederek, ‘göç/göçmen edebiyatı’ olarak değerlendirilebilecek eserler kaleme almıştır. Temalarını genellikle ‘yaşadıkları göçün etkileri’ üzerine şekillendiren bu edebiyatçılar çeşitli konular ve motiflerle Fars edebiyatında bu akımın öncüsü durumuna gelmişlerdir. İran’daki ‘göç/göçmen edebiyatı’ irdelendiğinde, bu türün ilk örneklerini Klasik Fars edebiyatında görmeye beraber yirminci yüzyılın başlarından itibaren Meşrutiyet ve İslâm Devrimi dönemlerinde, türün belirgin özelliklerini taşıyan, roman, piyes, hikâye, edebiyat eleştirisi, lirik ve satirik şiir gibi edebî türlerde eser veren önemli isimlere rastlanmaktadır. Bu türlerde verilmiş olan eserler İran ‘göç/göçmen edebiyatına’ bir ivme kazandırmıştır. Dağınık bir seyir izleyen bu akımın nazım ve nesir türlerinde öne çıkan edebiyatçıları ve eserleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Nazım Türlerinde Eser Veren Temsilciler:

1- Pertov Noorî ELÂ: Şair, edebiyat eleştirmeni ve İran Yazarlar Birliği üyesi olan Elâ, 1946 yılında Tahran’da dünyaya gelmiştir. İlk şiir kitabı «سهمی از سالها» *Yıllardan Bir Pay* adıyla 1972 yılında basılmıştır. Ancak basım tarihinden sonra eser Pehlevi hükümeti tarafından yedi yıl süre ile yasaklanmıştır. Bu yasaklama İran İslam Devrimi sırasında 1979 yılında kalkmıştır. Elâ, Nasır Takvâî yönetmenliğinde çekilen «آرامش در حضور دیگران» *Diğerlerinin Yanındaki Huzur* isimli filmde oynamış lakin bu filmi de yasaklanmıştır. Lisans eğitimini felsefe alanında tamamlayan şair, aynı alanda bir süre öğretmenlik yapmıştır. Eşi ünlü şairlerden Muhammed Ali Sepânlû olan Elâ, iki çocuğu ile birlikte 1368hş./1989 yılında Amerika Birleşik Devletleri’ne taşınmıştır. Elâ’nın yayımlanan beş şiir kitabının ilk ikisi devrim öncesi toplumsal sorunlarla ilgilidir. Elâ, «از دار تا بهار» *Darağacından Bahara* başlıklı son şiir kitabında, kendisini bir feminist olarak tanımlamış, «من انسانم» *Ben İnsanım* ve «چهار فصل» *Dört Mevsim* adlı iki uzun şiirinde kadının ataerkil toplumdaki yerine değinmiştir. 1996 yılında İsveç’teki ‘Neşr-i Baran’ yayınevi tarafından verilen ‘Seçkin Düşünür’ ödülünü almaya hak kazanan Elâ’nın, İranlı kadının sanat, edebiyat ve sinemadaki yeri üzerine yayımlanmış birçok makalesi de bulunmaktadır.⁴

³ Akgün, a.g.m., s.75-76,79.

⁴ Pertov Noori Elâ (1383), “Şi’r-i Muhâcir” *Gûherân*, Sayı:5, Payız, s.128-129.; Tavaana, علا، گفتگو جاپر تو نورى-علا، 18.03.2019. (Çevirimiçi) <https://tavaana.org/fa/content/گفتگو-علا>

2- Mecîd NEFİSÎ: Şair 1952 yılında İsfahan'da dünyaya gelmiştir. İlk şiirleri on üç yaşında Muhammed Hukukî, Hûşeng Golşîrî, Ebu'l-Hasan Necefi, Ahmed-i Şâmlû ve Furûg Ferruhzâd gibi dönemin önemli isimlerinin şiirlerinin de yer aldığı 'Cong-i İsfahan Dergisi'nde basılmıştır. Şairin «در پوست بیر» *Kaplan Postunda* başlıklı ilk şiir kitabı, o henüz on yedi yaşındayken yayımlanmıştır. Yine, on yedi yaşında yayımladığı edebiyat eleştiri kitabı «شعر به عنوان یک ساخت» *Yapı Olarak Şiir Nefisî'nin edebiyat çevrelerinde tanınmasını sağlamıştır. Çocuklar için yazdığı «راز»* «رأز» *Kelime Sırrı*, 'Çocuk ve Gençlik Fikri Gelişim Kurumu' tarafından basılmış ve 'İran Saltanat Ödülü'nü kazanmıştır.⁵ Şair, Dilbilim alanında okumak için Amerika'ya gitmiş ancak kısa süre sonra geri dönmüş ve şiir yazmayı bırakmıştır. Nefisî'nin, İran'a dönüşüyle eşzamanlı olarak İslam Devrimi de gerçekleşmiştir. Gerçekleşen devrim hem Nefisî'nin yeni evlendiği eşini hem kardeşini hem de en iyi arkadaşı olan eniştesini ondan ayırmıştır. Nefisî, 1983 yılında karısının 'Evin Hapishanesi'nde kurşuna dizilerek öldürülmesinin ardından İran'ı terk etmiş ve 1984 yılında, şu anda oğlu Azad ile yaşadığı Los Angeles kentine yerleşmiştir.

Şair, bu göçün ardından, 1986 yılında «پس از خاموشی» *Sessizliğin Ardından* adlı ikinci şiir kitabını yayımlamıştır. Nefisî, bu şiir kitabını yaşadığı üzücü olayların etkisiyle kaleme aldığını belirtmektedir. Amerika'da karşılaştığı yeni kültürel ve toplumsal unsurları 1989 yılında yayımladığı «اندوه مرز» *Sınırların Kederi* kitabındaki şiirlerine fazlasıyla yansıtmıştır. Şair, 1991 basımı «شعرهای ونیزی» *Venedik Şiirleri* kitabında da okuyucuyu, yedi yıl boyunca yaşadığı Venedik'teki yaşamının farklı yönleri ile tanıştırmıştır. Şair ilerleyen yıllarda, «کشف های گل آلود» *Çamura Bulaşmış Ayakkabılar* (Baroque Books 1999) ve «پدر و پسر» *Baba ve Oğul* (Red Hen Press 2003) isimli iki şiir kitabı yazmış; "Fars Edebiyatında Modernizm ve İdeoloji: Nimâ Yuşîç Şiirinde Tabiata Geri Dönüş" (Press of America University 1997) başlıklı doktora tezini tamamlamıştır.

Nefisî, Haziran 2005'te Amerika'da düzenlenen 'Sürgünde Yazın Konferansı'nda, sunduğu 'İçimdeki Okuyucu' başlıklı bildirisinde şöyle söylemektedir: "İran'dan kaçtığımda okuyucumu da yanımda götürdüm. Yarım asırdır bir şair olarak elime aldığım kalemle, hala o okuyucu için yazıyorum. Her ne kadar o okuyucu benimle yurt dışına yolculuk yaptıysa da hala Tahran'da yaşıyor, sadece Farsça konuşuyor, İran yemeklerini tercih ediyor ve İran kültürü çerçevesinde düşünüyor."⁶

⁵ voanews, "با مجید نفیسی، شاعر و پژوهشگر در پرتره"، (Çevrimiçi) <https://ir.voanews.com/a/majid-naffissi-portrait/1828962.html>, 02.04.2018.

⁶ Mecîd Nefisî, "شعر فارسی در لس آنجلس: درد بازگشت در برابر انطباق پذیری"، (Çevrimiçi) <https://shahrvand.com/archives/23501>, 02.04.2018.

3- Mahmûd FELEKÎ: 1951 yılında Ramser'de dünyaya gelen Felekî, edebî faaliyetlerine 1972 yılında *Firdevsi* ve *Negîn* dergilerinde şiir yazarak başlamıştır. İran'da kimya ve kütüphanecilik bölümlerinde eğitim alan Felekî, 1983 yılında Almanya'ya göç etmiştir. Almanya'da, Alman Dili ve Edebiyatı (Germanistik) ve İranistik Bölümlerinde eğitim görmüştür. Doktorasını «گوته و حافظ: درک با کژفهمی "Goethe ve Hafız: Alman ve İran Kültüründe Anlama ya da Yanlış Anlama"» başlıklı tezi ile Hamburg'da aynı bölümde tamamlamıştır. Edebî faaliyetlerini şiir, hikâye, roman ve eleştiri türlerindeki eserleriyle sürdüren Felekî'nin şu ana kadar yirmi iki kitabı yayımlanmıştır. Birkaç şiir kitabı, kısa hikâyesi ve romanı Almancaya, bazı şiirleri ise İngilizceye, İsveççeye ve Kürtçeye çevrilmiştir. «سایه‌ها» *Gölgeler* romanının Almanca çevirisi büyük ilgi görmüş ve basıldıktan birkaç ay sonra ikinci basımı yapılmıştır. Dil ve edebiyat alanında eğitim veren Felekî, Alman Dilbilimci Dr. Karen Afşar ile birlikte Almanlar için iki ciltlik «کتاب درسی فارسی» *Farsça Ders Kitabı* yayımlamıştır.⁷ Felekî'nin eserleri şu şekildedir: (Şiir Kitapları) «داس برپیکر گندم» *Buğdayın Gövdesindeki Orak*, «زمزمه‌های گم» *İnsan, Ortaya Çıkmamış Bir Arzu*, «واژگان تاریک» *Kaybolmuş Fısıltılar*, «بر بال لحظه‌ها» *Anların Kanatlarında*, «صدایی از دورها و صخره‌ها» *Rüyada Dolaşmak*, «پرسه در رؤیا» *Karanlık Kelimeler*, «پرواز در چاه» *Uzaktardan, Çöllerden Gelen Sesler*. (Hikâye Kitapları ve Romanlar) «داستان‌های غربت» *Kuyudaki Uçuş*, «گم» *Kayıp*, «خیابان طولانی» *Uzun Bir Cadde*, «Gurbet Hikâyeleri» *Gölgeler*, «Carole'in Diğer Ölümü» *Carole'in Diğer Ölümü*. (Araştırma ve İnceleme Eserleri) «موسیقی در شعر سپید فارسی» *Farsça 'Şii' r-i Sepid'te Müzik*, «مجموعه مقاله‌ها» *Makale Mecmuası*, «نگاهی به شعر نیما» *Şiir Eleştirisi ve Kuramı*, «نقد و تئوری شعر» *Şâmlû'nın Şiirine Bakış*, «روایت داستان» *Öykü Anlatımı*.

4- Sohrâb RAHİMÎ: 1962 yılında İran'da doğan Rahîmî, 1986 yılında İsveç'e göç etmiştir. 1989 yılından itibaren İran ve İsveçli yayıncılarla işbirliği içerisinde olan Rahîmî, şiir ve şiir eleştirisi alanlarında çalışmalar yapmaya başlamıştır. Şiirleri, Arapça, İngilizce, İspanyolca, Fransızca, Makedonca, Danca, Rusça, Çince, Almanca gibi birçok dünya diline çevrilmiştir. Rahîmî'nin 2012 yılında çıkan «در برابر دست‌های جاودانگی؛ مجموعه مقالات» *Ölümsüzlük Elleri Karşısında: Makale Mecmuası* kitabı Mihrnûş Kurbânali'nin şiirlerinin incelemesidir. 2013 yılında Ukrayna'da verilen 'Nikolay Gogol Şiir Ödülü'nü almaya hak kazanmıştır. Sayısız edebî eser çevirisi olan Rahîmî'nin, Farsçadan İsveççeye, İsveççeden Farsçaya yapmış olduğu birçok eser tercümesi bulunmaktadır. Şairin şiir kitapları: «خانه خواب‌ها» *Rüyalar Evi* (1996), «هسته‌های فاسد زمان» *Zamanı Yok Eden Varlıklar* (1997), «مرهم سپید» *Beyaz Merhem* (1998), «نامه‌ای برای تو» *Senin İçin Bir Mektup* (2005), «سفرهای ناگزیر» *Melankolik Geometri Gelenegi*, «رسم هندسی مالیخولیا» *Kaçınılmaz Yolculuklar* (2012), «فصل‌های اجباری» *Zorunlu Mevsimler* (2015).

⁷ Mahmûd Felekî, <http://www.m-falaki.com/home/> 15.11.2018.

Rahîmî, Şubat 2015 tarihinde geçirdi bir trafik kazasında hayatını kaybetmiştir.⁸ Rahîmî, geçmişine duyduğu özlemini ve gurbet algısını “*Melankolik Geometri Geleneği*” kitabındaki şu mensur şiiriyle dile getirmiştir:

از من خواست تا سخن بگویم اما زمستان نابهنگام در رگ‌هایم سیم می‌کشید و نفس بریده بود در تلگراف. ضربه‌های آرام و شیار غربت؛ رقص آتش و دود در دهلیز خاطرات. هر سپیده می‌شود یک زایش باشد تا مرگ بیهوده رنگ نگیرد. در غربت جز سکوت، شعرها و کتاب‌هایم که بی‌قید و شرط دوستم دارند و صندلی‌های چوبی پناهگاهی ندارم. چون کشتی‌ای که یخ‌های شکسته و گرداب‌ها را پشت سر گذاشته، سر‌اشیب سوی غروب می‌روم. زمین زیباست و رؤیاهای چشم بسته نیز. شعرهایم پرنده‌هایی زردند حنجره‌هاشان بومی می‌شود در جزیره‌ی تنهایی.⁹

“*Konuşmamı istiyordu benden. Ancak aniden damarlarıma kablolar düşüyordu kış ve telgrafta nefes kesilmişti. Gurbetin sakin ve kızgın darbeleri, ateşin dansı ve hatıralar dehlizinde duman. Ölüm boşu boşuna renklenmesin diye her şafak bir doğum olabilir mi? Gurbette; sessizlik, şiirler, kayıtsız ve şartsız beni seven kitaplar ve tahta sandalyelerden başka bir sığınağım yok. Gemi buzları kırdı ve girdapları arkasında bıraktı. Baş aşağı alacakaranlığa doğru gidiyorum. Yeryüzü güzel ve gözlerini kapamış rüyalarım da. Sarı kuşlar şiirlerim. Yalnızlık adasında sesleri ilkelleşiyor...*”

5- Rızâ BERÂHENÎ: Berâhenî, 13 Aralık 1935 tarihinde Tebriz’de fakir bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. İlk ve ortaöğrenimini Tebriz’de tamamlayan Berâhenî, eğitimi esnasında çeşitli işlerde çalışmak zorunda kalmıştır. Yirmi iki yaşında Tebriz Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun olan Berâhenî, doktora eğitimini 1960 yılında Türkiye’de, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında tamamlamıştır. Doktora eğitiminin ardından İran’a dönen Berâhenî, İran’daki üniversitelerde eğitim vermeye başlamıştır. 1972 yılında Amerika’ya giden Berâhenî bir yıl süreyle bu ülkede bir üniversitede eğitim vermiştir. 1973 yılında İran’a geri dönen Berâhenî, döner dönmez tutuklanmış ve hapse atılmıştır. 1974 yılında tekrar Amerika’ya giden Berâhenî’ye 1977’de yayımlanmış olduğu *Hapishane Hatıraları* *eseriyle*, insan hakları en iyi gazeteci ödülü verilmiştir. Sol görüşlü şair ve yazarlardan biri olan Berâhenî, İran Yazarlar Birliği kurucu üyelerindedir. Bir dönem ‘Pen Derneği’nin Kanada Başkanlığı üstlenmiş olan Berâhenî, halen Kanada’da yaşamakta, Toronto ve York Üniversitelerinde öğretim üyeliği yapmaktadır.¹⁰

⁸ Âzade Devâcî, “dلتنگی‌های سپراب رحیمی در آخرین شعرهایش”, (Çevrimiçi) <https://www.radiozamanah.com/260579>, 23.04.2018.

⁹ “سپراب رحیمی” <https://www.radiozamanah.com/260550>, 18.03.2019.

¹⁰ Hicabi Kırılgaç, *Meşrutiyetten Cumhuriyete İran Şiiri (Genel Bir Bakış ve Güldeste)*, Ankara, Hece Yayınları, 2014, s.363; Husrev Şâfiî, *Zindegi ve Şi’r-i Sad Şâir*, 2.b, Tahran, Ketab-i Horşid, 1384, s.529; <http://www.persian-man.ir/senior/poets/rahni>; زندگی نامه رضا براهنی; <http://ketabism.ir/reza-baraheni/23.04.2018>.

Eleştirmen kimliği ön planda olan Berâhenî, 1960'lı yılların en etkili edebiyat eleştirmeni olarak kabul edilmektedir.¹¹ Berâhenî, birkaç dönem hikâye yazım ve şiir atölyeleri düzenlemiş ve hikâye yazımı hakkında makale ve roman da yazmıştır. Berâhenî'nin en önemli romanı «روزگار دوزخی آقای ایاز» *Ayaz Beyin Lanetli Günleri*'dir. Bu eserin Fransızca tercümesi Fransa'da en çok satılan kitaplar listesinde yer almıştır. Bu eser ayrıca Fransa'da tiyatro eseri olarak da sahnelenmiştir. Berâhenî'nin roman türünde kaleme almış olduğu diğer önemli eserleri: «رازهای سرزمین من» *Ülkemin Sırları*, «آواز کشتگان» *Öldürülmüşlerin Sesleri*, «آزاده خانم ونویسندهاش» *Azâde Hanım ve Yazarı*'dir. Berâhenî'nin *Azâde Hanım ve Yazarı* romanı İran Edebiyatının en önemli post modern örneklerinden sayılırken, ünlü eseri «طلا در مس» *Bakırdaki Altın* kitabı modern dönem eleştiri eserleri arasında önemli bir yer almaktadır. Berâhenî'nin şiir kitapları: «آهوان باغ» *Bahçe Ceylanları* (1962), «جنگل و شهر» *Orman ve Şehir* (1963), «شبى از نیمروز» *Gün Ortasında Bir Gece* (1965), «مصیبتى زیر آفتاب» *Güneş Altında Bir Musibet* (1970), «نقابها» *Ay Düzleminde Bir Gül* (1970), «ظل الله» *Zillullâh* (1979), «بیا کنار» *Büyük Üzüntüler* (1984), «غمهای بزرگ» *Maskeler ve Bağlar* (1977), «و بندها» *Pencereye Gel* (1988). Şairin, «خطاب به پروانهها و چرا من دیگر شاعر نیامی نیستم» *Kelebeklere ve Neden Artık Nimâ Şairi Değilim* adlı eseri “Kelebeklere” adıyla Dünya Yayınevi tarafından Türkçeye kazandırılmıştır.

6- İsmâil HOYÎ: Azerbaycan'dan Horasan'a göç eden üçüncü kuşak göçmenlerden İsmâil Hoyî 1938 yılında Meşhed'de dünyaya gelmiştir. İlk ve orta öğrenimini Meşhed'de tamamlayan Hoyî, 1957 yılında eğitim için Tahran'a gitmiştir. Tahran'da Yüksek Öğretmen Okulundan mezun olduktan sonra İngiltere'ye gitmiş ve Londra Üniversitesinde Felsefe Anabilim Dalında doktora eğitimini tamamlamıştır. İngiltere'den döndükten sonra Tahran'a yerleşen Hoyî, İran İstihbarat Teşkilatı 'Savak' tarafından görevinden ihraç edilene kadar, Terbiyet-i Muallim Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yapmıştır. Bu yıllarda Hoyî, Londra Üniversitesinden sınıf arkadaşı İtalyan Franka Galliou ile evlenmiş, ilerleyen yıllarda ayrılıkla sonuçlanan bu evliliğinden iki çocuğu olmuştur. İran İslam Devrimi'nden sonra tekrar üniversitedeki görevine geri dönmüşse de yeni dönemde muhalif kesim içinde yer aldığı için görevini uzun süre sürdürememiştir. Hoyî, 1984 yılında İran'dan ayrılmış ve İngiltere'ye yerleşmiştir. Halen İngiltere'de yaşayan Hoyî, İran Yazarlar Birliği'nin kurucu üyelerindedir.¹²

Çağdaş İran şiirinin önemli isimlerinden biri olan ve şiirleri İngilizce, Rusça, Almanca, Fransızca gibi dillere çevrilen Hoyî, ilk şiir kitabı «بی-تاب» *Bitap*'ı 1956 yılında Meşhed'de yayımlamıştır. Hoyî, şiir serüvenindeki değişimi şu sözleri ile

¹¹ Hicabi Kırlangıç, a.g.e., s.363.

¹² Seyyid Mehdi Zerkânî, *Çeşmendâz-i Şi'r-i Muâsir-i İrân*, 1. bs., Tahran, Neşr-i Sâlis, 1383, s.591; Hicabi Kırlangıç, a.g.e., s.403; Husrev Şâfiî, a.g.e., s.571; İsmâil Hoyî, Modiriyet-i Sayt, “زندگی نامہی اسماعیل خوبی”, (Çevrimiçi) http://www.persian-man.ir/senior/poets/زندگی_نامہ_اسماعیل_خوبی/, 27.04.2018.

dile getirtir: “Tahran’a geldikten sonra o günlerde yeni yayımlanmış olan Mehdî Ehavân-i Sâlis’in ‘Kış’ adlı şiir kitabı beni fazlasıyla etkiledi. Bu kitap benim uyanışım, yeni şiir ile tanışmam için bir köprü oldu. Ben ‘Kış’ ile bin yüz yıllık klasik şiir uykusundan uyandım. Ehavân’dan sonra, ilk olarak ve herkesten önce Şâmlû ve daha sonraları zaman içerisinde diğer şairler ile tanıştım. Nîmâ Yûşic, o dönemde tanıştığım yeni şiir üslubu ile şiir söyleyen şairler ararsındaki son duraktı.”¹³

Birçok şiir kitabı basılan Hoyî’nin eserleri şu şekildedir: «بر خنگ» (1967) *Yerin Rahvan Atı Üzerinde*, «برام گردباد» (1970) *Kasırganın Çatısında*, «زان» (1970) *Aşk Sözleri*, «از صدای سخن عشق» (1970) *O Deniz Yolcularından*, «فراتر از شب اکنونیان» (1971) *Şimdikilerin Gecesinde*, «بر» (1973) *Biz Var*, «ما بودگان» (1973) *Sahile Oturmak ve Var Olmak*, «خونسرشته‌ی بیداران» (1978) *Kana Boğulmuş Uyanıkların Kâbusu*, «در نابهنگام» (1984) *Ansızın*, «زیرا زمین زمین است» (1984) *Çünkü Yeryüzü Yeryüzüdür*, «در خوابی از هماره‌ی هیچ» (1988) *Hiç Eşliğinde Bir Rüya*, «Ülkemden Bavulumda Taşdıklarım» (1997).

İngilizceye iyi derecede hâkim olan Hoyî’nin, bu dilde de birçok şiiri vardır. İngilizce yazılmış ilk şiir kitabı «Voice of Exile» *Bir Sürgünün Sesi* 2002 yılında Atlanta’da yayımlanmıştır. Hoyî’nin gurbette kaleme aldığı «بیهوده بودن» *Anlamsız Olmak* şiiri, şairin gurbette yaşadığı tüm duyguları anlatmaktadır:

<i>Bugün de görmedim seni</i>	<i>امروز هم ندیدمت</i>
<i>Bugün de</i>	<i>امروز نیز</i>
<i>Var olmak anlamsız</i>	<i>بیهوده بود بودن</i>
<i>Hey!</i>	<i>هی!؟</i>
<i>Acaba sen de</i>	<i>آیا تو نیز</i>
<i>Alacakaranlıkta</i>	<i>به شنگیر</i>
<i>Yalnızlığa kısa bir süre kalmışken</i>	<i>وقتی دو پاس مانده به تنهایی</i>
<i>Zorunlu gece misafirliğinden</i>	<i>از مهمانی شبانه ناچار</i>
<i>Hatırsız ve mutlu</i>	<i>بی یاد و خوش</i>
<i>Eve geliyorsun</i>	<i>به خانه می آبی</i>
<i>Yolda</i>	<i>در راه</i>
<i>Ansızın</i>	<i>ناگاه</i>
<i>Sessiz ve korunaksız</i>	<i>خاموش و بی پناه</i>
<i>Kahyorsun</i>	<i>می مانی</i>
<i>Aysız bir gökyüzüyle</i>	<i>با آسمان بی ماه</i>
<i>Ki: Ah</i>	<i>که: آه</i>
<i>Yalnızlığım neredesin?</i>	<i>تنهایی من کجایی!؟</i>

¹³ Cemşid Bozorg, “شعر همچون خود زندگی‌نامه؛ گفت‌وگویی بلند با اسماعیل خویی”, (Çevrimiçi) http://www.bbc.com/persian/arts/2015/06/150622_jb_khoei, 28.04.2018; Tavaana, “شاعر بی در”, (Çevrimiçi) https://tavaana.org/fa/Esmail_Khoei, 28.04.2018.

7- Mahmûd KIYÂNÛŞ: Şair, yazar, araştırmacı ve mütercim kimlikleri ile tanınan Kiyânûş 1934 yılında Meşhed’de dünyaya gelmiştir. İlköğrenimine Tahran’da başlayan Kiyânûş, üniversite eğitimini Tahran Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünde tamamlamıştır. İlk gençlik yıllarında önce şiir yazmaya başlayan Kiyânûş, daha sonraları öğretmenlerinin teşviki ile kısa hikâyeler yazmıştır. Kiyânûş’un ilk hikâyesi ‘Öğrencilerarası Hikâye Yazarlığı Yarışması’nda birincilik almıştır. İlköğreniminin ardından öğretmen okulunu bitiren Kiyânûş, ilkokul öğretmeni olmuş ve kısa bir süre Tahran çevresinde bulunan köy okullarında okul müdürlüğü yapmıştır. Ahenkli mensur şiirin öncülülerinden olan şairin ilk şiir kitabı «شوکوفه‌ی حیرت» *Hayret Çiçeği* 1959 yılında yayımlanmıştır. 1957 yılında John Steinbeck’in *Bilinmeyen Bir Tanrıya* eserini Farsçaya tercüme etmiştir. Farsça ve İngilizce eserleri bulunan Kiyânûş, çocuk şiirleri de yazmış, bu eserleri ona ‘çocuk şiirinin babası’ unvanını kazandırmıştır. Sade, iddiasız ancak başarılı şiirler yazan Kiyânûş’un şiirlerindeki ana temayı ‘insan ve tabiat’ oluşturmuştur. 1975 yılında İngiltere’ye göç eden Kiyânûş, halen ailesi ile birlikte Londra’da yaşamaktadır.¹⁴ Kiyânûş’un nazım türündeki eserleri: «شوکوفه‌ی حیرت» *Hayret Çiçeği* (1959), «ساده و غمناک» *Sade ve Acıklı* (1962), «ماه و ماهی در چشمه‌ی باد» *Rüzgârın Çeşmesindeki Ay ve Balık* (1968), «قصیده‌ای برای همه» *Herkes İçin Bir Kaside* (1969), «آبهای خسته» *Yorgun Sular* (1970), «خرخاکی‌ها، بونجه‌ها و کلاغ‌ها» *Tespîh Böcekleri, Yoncalar ve Kargalar* (1972), «ناگهان» *Ansızın İnsan ve Onun Yeri* (2002).

8- Mensûr HÂKSÂR: Hâksâr, 1939 yılında Abadan’da dünyaya gelmiştir. Çocukluk ve gençlik yıllarında bir yandan çalışmış bir yandan da okuyup şiirler yazmıştır. «سیاه مشق» *Kara Ödev* adını verdiği ve kendi söylemi ile şairliğinin ispatı olan ilk şiirini 1959 yılında Muhammed Âsemî editörlüğünde «امید ایران» ‘İran’ın Ümidi’ adlı dergide yayımlamıştır. Lise eğitiminin son yıllarında (1958-1960) dönemin ünlü şairlerinden Müşerref Âzâd Tehrânî (M.Âzâd) ve etkin araştırmacılarından Hasan Pestâ’nın öğrencisi olan Hâksâr, sosyal, siyasal ve edebiyat alanlarında bu iki isimden fazlasıyla etkilenmiştir. Yine bu dönemde, Fars dili ve edebiyatının önemli simalarından Celâl-i Ali Ahmed, Ahmed-i Şâmlû, Furûğ Ferruhzâd gibi şairlerle de tanışmıştır. Hâksâr, 1960 yılında Abadan’daki Ferrûhî Lisesi matematik bölümünden mezun olmuş ve Abadan’daki Tahran Bankası’nda çalışmaya başlamıştır. Hâksâr’ın bu dönemde Nasır Takvâî ile birlikte «هنر و ادبیات جنوب» ‘Güney’in Sanat ve Edebiyatı’ adlı dergiyi kurmuştur. Bu derginin kurulması ile birlikte şiir yazmaya ve edebî eserler vermeye daha fazla yönelebilen Hâksâr, hayatının bu döneminde Marksist eserler ile tanışmıştır. Marksist eğilimi Hâksâr’ın tutuklanmasına ve 1967-1969 yılları arasında hapse atılmasına neden olmuştur. Hâksâr, 1971 yılında en etkili siyasi şiirlerinden sayılan «کارنامه‌ی خون» *Kan Dosyası* adlı uzun şiirini isimsiz olarak yayımlamış, bu şiir İran

¹⁴ Husrev Şâfiî, a.g.e., s.525; Hicabi Kırılgiç, a.g.e., s.339.

İslam Devrimi'nden önce siyasi tutuklular arasında oldukça popüler olmuştur. Siyasi faaliyetleri dolayısıyla isminin ifşa olma ihtimalini de göz önünde bulundurarak banka arkadaşlarının da yardımı ile 1975 yılında Tahran Bankası Londra şubesine veznedar olarak tayin edilmiş, siyasi ve kültürel mücadelesine Avrupa'da devam etmiştir.

Hâksâr, 1977 yılında birkaç arkadaşı ile birlikte «کمیتەى از زندان تا تبعید» 'Zindandan Sürgüne Komitesi'n kurmuştur. Bu komite Avrupa'nın çeşitli şehirlerinde toplantılar ve gösteriler yapmasının yanı sıra, Ahmed-i Şâmlû ve Gulâm Hüseyîn Saîdî'nin editörlüğünü yaptığı Londra'da basılan «ایران شهر» 'İranşehr dergisi' ile de iş birliği halinde olmuştur. 1978 yılı sonbaharında Lübnan'a giden Hâksâr, saltanat sona ermeden önce İran'a dönmüş ve buradaki siyasi faaliyetlerine devam etmiştir. Hâksâr, yine bu dönemde bir buçuk aylık gibi kısa bir süre zarfında hapis yatmıştır. Yaşadığı olumsuzluklara rağmen Hâksâr, şiir ve edebiyattan uzaklaşmamış, bu dönemde İran Yazarlar Birliği üyesi olmuş, «کار» 'İş' gazetesinde yazılar kaleme almış ve İran'dan göç etmeden önce: «حیدر و انقلاب» *Haydar ve Devrim*, «کارنامهى خون» *Kan Dosyası* ve «شراره‌های شب» *Gecenin Kıvılcımları* adlı üç şiirini yayımlamıştır. 1980 yılında Nesrin Hâksâr ile evlenen şairin iki kız çocuğu İran'dan göç etmeden önce dünyaya gelmiştir. Hâksâr, 1984 yılında ailesi ile birlikte yasa dışı yollardan, İsfahan üzerinden önce Bakü'ye sonrasında Almanya'ya göç etmiştir. Hâksâr, Almanya'ya göç ettikten kısa süre sonra 'Yazarlar Birliği'ndeki görevinden istifa ederek «کانون نویسندگان ایران در تبعید» 'İran Sürgün Yazarlar Birliği'ne üye olmuştur. 1990 yılında eşinden ayrıldıktan sonra Los Angeles'a göç eden Hâksâr, edebî ve kültürel faaliyetlerine burada devam etmiştir. Hâksâr, 17 Mart 2010 tarihinde yetmiş bir yaşındayken Los Angeles'taki evinde intihar ederek hayatına son vermiştir.¹⁵

Hâksâr, daha önce yayımlamış olduğu şiir kitaplarının dışında, Amerika'da kaldığı süre zarfında on bir adet şiir kitabı daha yayımlamıştır. Hâksâr'ın bu dönemde yayımladığı şiir kitapları şunlardır: «سرزمین شاعر» *Şairin Ülkesi*, «با طرهى» *Ayda Bir Kaside*, «قصیدهى سفرى در مه» *Aşk İlminin Kıvrımlarıyla*, «لس انجلىسىها» *Los Angelesliler*. Farsça ve İngilizce iki dilli eserlerine ise; «چند نقطهى» *Ve Bu Noktaya Kadar*, «و تا این نقطه» *Çıplaklığın O Tarafı*, «آن سوى برهنگی» *Sabahçılardan*, «از سحرخیزان» *O Noktayla*, «با آن نقطه» *Diğer Birkaç Nokta*, gibi yazınları örnek olarak verilebilir.

9- Nâdir NÂDIRPÛR: Nâdirpûr, 1929 yılında Tahran'da dünyaya gelmiştir. Sanatçı bir anne ve babanın çocuğu olan Nâdirpûr, çocukluk yıllarından itibaren klasik ve modern edebiyat ile iç içe olmuştur. İlk ve orta öğrenimini Tahran'da

¹⁵ Meliha Tiregol, "با منصور خاکسار بیشتر آشنا شویم", (Çevrimiçi) <http://archive.radiozamaneh.com/culture/khaak/2011/03/30/2871>, 10.05.2018; Mecid Neffisî, a.g.m., s.3.

tamamlayan şair, lise yıllarında siyasi faaliyetlerine başlamış ve dönemin komünist partisi olan 'Tûdeh Partisi'ne üye olmuştur. Nâdirpûr'un ilk şiirleri 1940'lı yıllarda Tûdeh Partisi taraftarı gazetelerde yayımlanmıştır. 1949 yılında Fransa'ya giden Nâdirpûr, Sorbonne Üniversitesi'nde Fransız dili ve edebiyatında eğitim görmeye başlamıştır. Eğitimini tamamladıktan sonra 1951 yılında İran'a dönen Nâdirpûr, kültür ve sanat alanında çeşitli kurum ve kuruluşlarda görevler almıştır. Nâdirpûr, 1954 yılında ilk şiir kitabı «چشمها و دستها» *Gözler ve Eller*'i, bir yıl sonra 1955 yılında «دختر جام» *Kadehin Kızı*, 1957 yılında «شعر آنگور» *Üzüm Şiiri* ve 1960 yılında «سرمه‌ی خورشید» *Güneşin Sürmesi* şiir kitaplarını yayımlamıştır.

Nâdirpûr, 1960 ve 1970'li yıllarda Kültür ve Sanat Bakanlığı tarafından basılan 'Sanat ve İnsan' dergisinin genel yayın yönetmenliğini de yapmıştır. 1964 yılında İtalyan Dili ve Edebiyatı alanında çalışmalar yaptığı İtalya seyahatine çıkmıştır. 1971 yılında İran'a geri dönen Nâdirpûr, İran Ulusal Radyo ve Televizyonu'nda «گروه ادب امروز» 'Günümüz Edebiyat Birimi' yönetmenliğine atanmış ve o dönem çağdaş yazar ve sanatçıları ile ilgili çok sayıda programa imza atmıştır. 1978 yılında «از آسمان تا» *Ateş, Bitki ve Taş Değil*, «گیاه و سنگ نه، آتش» *Dereden Tepeden* ve «شام بازپسین» *Son Akşam Yemeği* isimli üç ayrı şiir kitabını yayımlamış, aynı yıl İran Yazarlar Birliği'ndeki görevinden de ayrılmıştır. 1980 yılında ülkesinde yaşanan olaylara karşı duyarlılığı sebebiyle kızının da yaşadığı şehir olan Paris'e göç etmiştir. Nâdirpûr, Fransa'da bulunduğu bu zaman diliminde Fransız Yazarlar Birliği onur üyeliğine seçilmiştir. Paris'te kaldığı süre zarfında birkaç konferans ve kongreye katılan Nâdirpûr, 1981 yılında «صبح دورغین» *Yalancı Sabah* isimli kitabını yayımlamıştır. Nâdirpûr'un bu eseri 1986 yılında Michael Hillman tarafından İngilizceye çevrilmiştir. 1986 yılında uzun süre yaşadığı Paris'ten ayrılan Nâdirpûr, Los Angeles'a göç etmiş ve yaşamının sonuna değin burada yaşamıştır. Boston'daki İran Kültür Derneği'ne davet edilen Nâdirpûr, Amerika'daki çeşitli üniversitelerde dersler ve konferanslar vermiştir. Nâdirpûr, Los Angeles'da yaşadığı dönemde 1988 yılında «خون و خاکستر» *Kan ve Kül*, 1996 yılında «زمین و زمان» *Yer ve Zaman* şiir kitaplarını yayımlamıştır. Nâdirpûr, 13 Şubat 2000 tarihinde Los Angeles'daki evinde hayata veda etmiştir.¹⁶

Yaşamı boyunca birçok eser veren Nâdirpûr'un ülkesine duyduğu özlemi ve gurbette yaşadığı sıkıntıları yazmış olduğu son şiirlerinde dile getirmiştir. Nâdirpûr'un İran'dan ayrıldıktan sonra Paris'te yayımlanmış olan *Yalancı Sabah* şiir kitabındaki «در زیر آسمان باختر» *Batı'nın Gökyüzü Altında* şiiri onun hüznünü açık şekilde yansıtmaktadır:

¹⁶ Husrev Şâfiî, a.g.e., s.491; Hicabi Kırilangiç, a.g.e., s.291-292; Mecid Nefisî, a.g.m., s.1.

*Hatıra sokaklarımdan
Bu gece ayak seslerin geliyor
Ah ey uzak değerli
Yoksa, benim gurbet şehrimde ayak mı
bastın?*

*Burada seher kuşları bende
Dünyayı boş verme isteğini
Uyandırıyor
Ama geceleri:
Duvarlar benim gizli esaretimi
Tekrarlıyor.
Ben burada nasıl güç bulayım?
Ben yabancı insanların arasında
Kendimden başka hiç kimseyi
göremiyorum*

*Aynadaki resmim, tutuklu
Ben o resmin karşısında, dalmış
Herkes ile oturmuyayım diye duruyorum
Burada beni aynada göreceksin:
Saatle benzer olan akıl almaz bir ayna
Öyle bir ayna ki gizli akrepleri
Yarar ve zarar arasında çalışıyor
Öyle bir ayna ki saniyeler ve dakikalar
Sevgi arayan acımasız zihninde
Işıldayan resmimi çalıyor.
Burada zaman altın:
Her anı iksir değerinde
Ama benim benliğim
Gece ve gündüzlerin değişmeyen
takvimidir.*

*Burada gün batımı deliliğin renginde
Yağmur, yalnızlığın ağlayan sesi
Bütün yıldızların gözü kör.*

*Burada, kapıdan daha uzağa
gidemiyorum
Karşımda duvar
Gözün açılmamış sınırında.
Burada, komşunun lambası
Beni kendine çekmiyor
Yalnızlık, en seçkin sevgili.
Burada, bu diyarda*

*از کوچه های خاطره ای من
امشب ، صدای پای تو می آید
آه ای عزیز دور
آیا به شهر غربت من یا نهاده ای ؟
اینجا پرندگان سحر در من
میل گذشتن از سر عالم را
بیدار می کنند
اما ، شبانگهان:
دیوارها اسارت پنهانی مرا
تکرار می کنند
اینجا، مرا چگونه توانی یافت ؟
من ، از میان مردم بیگانه
کس را به غیر خویش نمی بینم
تصویر من در آینه ، زندانی است
من ، خیره در مقابل آن تصویر
می ایستم که با همه نشینم
اینجا، مرا در آینه خواهی دید
آینه های شگفت که همتای ساعت است
آینه های که عقربه های نهان او
در چارچوب سود و زیان کار می کنند
آینه های که ثانیه ها و دقیقه ها
در ذهن بی ترحم سوداگرانهاش
تصویر تابناک مرا تار می کنند
اینجا ، زمان طلاست
هر لحظه اش به قیمت اکسیر و کیمیاست
اما ، ضمیر من
تقویم بی تفاوت شب ها و روزهاست
اینجا ، غروب ، رنگ جنون دارد
باران ، صدای گریه ای تنهایی است
چشم ستارگان همه نابیناست
اینجا ، من از دریچه فراتر نمی روم
دیوار رویرو
سر حد ناگشوده ای دیدار است*

*اینجا ، چراغ خانه ای همسایه
چشم مرا به خویش نمی خواند
بیگانگی گزیدمترین یار است
اینجا درین دیار
درها ، همیشه سوی درون باز می شود
در سرزمین غربت اندوهگین من
در زیر آسمان مه آلود باختر
شب در دل من است*

yapan Ru'yâyî, şiir serüvenine formalist bir şair olarak devam etmiştir. Ru'yâyî, aynı zamanda 1969 yılında İran Milli Televizyonu desteğiyle verilen 'Yılın Şiiri' ödüllерinin kurucu üyelerinden birisi olmuştur.

Ru'yâyî, 1968 ve 1978 yılları arasında Avrupa'ya seyahatlere çıkmış, bu seyahatlerinin bazı dönemlerinde Paris'te yaşamıştır. 1979 yılında ise daimi olarak Paris'te yaşamaya başlamıştır. 1980 yılında, Paris'te yaşamaya başladıktan bir yıl sonra, Paris'te Fars Dili ve Edebiyatı Okulu'nu kurmuştur. 1982-1994 yılları arasında çeşitli kurum ve kuruluşlarda öğretmenlik yapmıştır. Paris'te bulunduğu yıllarda eserleri Fransızcaya çevrilen Ru'yâyî, 2001 yılında Fransa devleti tarafından verilen 'Edebiyat ve Sanat Şövalyesi' unvanını almaya hak kazanmıştır. Ru'yâyî, hâlihazırda Paris'te yaşamaktadır.¹⁹ Ru'yâyî'nin eserleri şu şekildedir: (Şiir Kitapları) « بر جاده‌های تهی » *Boş Yollara* (1961), « شعرهای دریائی » *Deniz Şiirleri* (1965), « از دوستت دارم » *Seni Seviyorum'dan* (1968), « دلتنگی‌ها » *Özlemler* (1968), « لبريخته‌ها » *Dudaktan Dökülenler* (1990), « هفتاد سنگ قبر » *Yetmiş Mezar Taşı* (2000), « من گذشته امضا » *Geçmişteki Ben: İmza* (2002), « در جستجوی آن لغت تن‌ها » *O Tek Kelimenin Arayışında* (2008). (Nesir Kitapları) « هلاک عقل به وقت انیشیدن » *Düşünürken Akılı Yitirmek* (2012), « مسائل شعر » یا « از سکوی سرخ » *Kızıl Basamak ya da 'Şiir Sorunu'* (1978), « عبارت از چیست؟ » *Neden İbaret* (2007), « چهره‌ی پنهان » *Harfin Saklı Yüzü* (2012).

İran göç edebiyatının nazım türünde eser vermiş diğer şairler arasında İsmâil Noorî ELÂ (Amerika), Sakî KAHRAMAN (Kanada), Alî ABDULREZÂÎ (Londra), Robâb MOHİB (İsveç), Meryem HOLEH (İsveç), Şîmâ KALBÂSÎ (Amerika), Zîbâ KERBÂSÎ (Londra), İrec RAHMÂNÎ (Kanada), Rıza FERMEND (Danimarka), Abbas SAFFÂRÎ (Amerika), Roshenek BÎGONÂH (Amerika), Kûşyâr PÂRSÎ (Hollanda), Leyla FERCÂMÎ (Amerika) gibi isimler de zikredilebilir.

Nesir Türlerinde Eser Veren Temsilciler:

1- Şehrnûş PÂRSÎPÛR: Pârsîpûr, 13 Şubat 1946 tarihinde Tahran'da dünyaya gelmiştir. Akademik eğitimine 1967 yılında Tahran Üniversitesi sosyoloji bölümünde başlamıştır. On üç yaşından itibaren yazmaya başlayan Pârsîpûr, ilk hikâyelerini on altı yaşında yayımlamıştır. Pârsîpûr, ilk romanı «سگ و زمستان بلند» *Köpek ve Uzun Kış*'ı 1974 yılında tamamlamıştır. İki hikâyeye mecmuasından oluşan bu eserini Pârsîpûr, İslam Devriminden önce yayımlamış, eser Rusçaya da tercüme edilmiştir. Pârsîpûr, aynı yıl İran Millî Televizyonu'nda «زنان روستایی» 'Köylü Kadınlar' adlı programın yapımcılığını üstlenmiştir. Dönemin ünlü yazarları

¹⁹ Husrev Şâfî, a.g.e., s.497-498; Hicabi Kırlangıç, a.g.e., s.317; Seyyid Mehdî Zerkânî, a.g.e., s.667-668; Ali Hüseyin Pürçâfî, *Ceryânâ-yi Şi'r-i Mu'âsir-i Fârsî*, İntişârât-i Emir Kebîr, Tahran, 1384, s.328-335.

Gûlam Hüseyin Sâidî ve Hûşeng Golşîrî gibi isimlerin tutuklanması ve birkaç siyasi ismin idam edilmesi üzerine İran Millî Televizyonu'ndaki görevinden istifa etmiştir. İstifasından sonra yazın hayatına devam eden Pârsîpûr, aynı yıl içerisinde tutuklanmış ve elli dört gün hapis yatmıştır. Hapishaneden çıktından sonra, 1976 yılında, Fransa'ya göç etmiş ve Sorbonne Üniversitesinde Çin Dili ve Edebiyatı bölümünde eğitimine başlamış ve «ماجرا های کوچک و ساده روح درخت» *Ufak Maceralar ve Ağacın Basit Ruhu* adlı kitabını yazmıştır.

İran'da Devrim hareketi başlarken Pârsîpûr, ülkesinde yaşanan olayları uzaktan takip etmiştir. 1979 yılı yazında İran'a geri dönen Pârsîpûr, kısa bir süre sonra tekrar Fransa'ya dönmüştür. Ancak aynı yılın Aralık ayında babasının ölümü üzerine tekrar İran'a dönmek zorunda kalmış ve kısa bir süre de olsa İran'da yaşamıştır. Bu esnada Kanada'ya göç etmeyi düşünse de bu fikrinden vazgeçerek İran'da yaşamaya devam etmiştir. 1981 yılında annesi ile birlikte 'Evin Hapishanesi'nde tutuklu olan kız kardeşini görmeyi gittiğinde arabası aranmış, kardeşinin o yıllarda çıkan gazete ve dergilerden oluşturduğu arşivinin bir bölümünün bu arabada çıkması üzerine İran Gizli Servisi 'Savak' tarafından tutuklanmış ve 'İran İslam Cumhuriyeti Siyasî Tutuklular Hapishanesi'nde yaklaşık beş yıl hapis yatmıştır. Hapishaneden çıktıktan sonra Pârsîpûr'a ülke çapında şöhret kazandıran «طوبی و معنای شب» *Tuba ve Gecenin Anlamı* eserini 1988 yılında yayımlamıştır. Pârsîpûr, eserinde Devrimden sonra ülkede yaşanan kargaşa halini, kahramanı Tuba'nın sembolik rüyaları üzerinden anlatmıştır. Kahramanı Tuba'nın gördüğü bu rüyalar, aslında şairin gerçek hayatta yaşanan sıkıntılardan birazda olsa uzaklaşma isteğidir. Pârsîpûr, Tuba'nın rüyaları üzerinden aslında haksızlığa ve adaletsizliğe tepkisiz kalanları eleştirmiştir. İngilizce, Almanca, İtalyancaya tercümesi yapılan eser, 2008 yılında Yıldırım B. Doğan çevirisi ile Destek Yayınları tarafından Türkçeye kazandırılmıştır. Bu eserden sonra Pârsîpûr, İngilizce, İsveççe, İspanyolca, İtalyanca, Hollandaca ve Fransızcaya tercümesi yapılmış, birbirine bağlı hikâyelerden oluşan «زنان بدون مردان» *Erkeksiz Kadınlar* öykü kitabını 1989 yılında yayımlamıştır. Eserin yayımlanmasından kısa süre sonra, 'bekâret' konusunu ele aldığı gerekçesiyle, İslam'a aykırı bulunmuş ve eserin ülkede basım ve yayımı yasaklanmıştır. Pârsîpûr, bu eseri sebebi ile üçüncü hapis cezası almıştır.

Pârsîpûr, hapishaneden çıktıktan sonra Amerika'ya göç etmiştir. Biri uzun on ikisi kısa hikâye ve yedi makaleden oluşan «آداب صرف چای در حضور گرگ» *Kurt Karşısında Çay İçme Adabı* adlı kitabını ve daha sonra kendi hapishane deneyimlerini yazdığı «خاطرات زندان» *Zindan Hatıraları* kitabını Amerika'da yayımlanmıştır. 1993 yılında felsefi romanı «عقل آبی» *Mavi Akıl* eserini İran dışında

‘Bârân ve Zamâne Yayınları’ aracılığı ile Amerika ve İsveç’te yayımlanmıştır.²⁰ Hâlihazırda Amerika’da yaşayan yazar, Amerika ve çeşitli ülkelerde kadın, edebiyat, sinema, özgürlük gibi konularda konferanslar vermekte ve geçimini yazdığı kitapların satışı ile sürdürmektedir.

2- Golî TERAKKÎ: Yazar, çevirmen, senarist ve şair Golî Terakkî, 10 Ekim 1939 yılında Tahran’da dünyaya gelmiştir. ‘Terakkî’ dergisi müdürlüğünü yürüten, avukat ve yazar babası Lütfullah Terakkî ile şair olan annesi Golî Terakkî’nin yanında küçük yaşlardan itibaren edebiyat ve kitaplar ile iç içe büyümüştür. İlkokulu Şemîrân’da tamamlayan Terakkî, on dört yaşına kadar Enûşîrevân Lisesi’ne devam etmiş ve daha sonra Amerika’ya giderek felsefe eğitimi almaya başlamıştır. Terakkî, «میعاد» *Randevu* başlıklı ilk hikâyesini öğrencilik yıllarında yazmış ve öğrencisi olduğu üniversitenin edebiyat dergisinde yayımlamıştır. Terakkî’nin aynı eseri 1965 yılında İran’da ‘Hüner ve Endîşe’ dergisinde de yayımlanmıştır. Eğitimini tamamladıktan sonra İran’a dönen Terakkî, Tahran Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi’nde mitoloji bölümünde eğitim vermeye başlamıştır. Bu dönemde ünlü sinema yapımcısı ve eleştirmen Hejîr Dâryûş ile evlenen Terakkî’nin, ayrılıkla sonuçlanan bu evliliğinden iki çocuğu olmuştur. 1979 yılında kısa bir süre ikamet etme düşüncesi ile Fransa’ya giden Terakkî, İran-İrak savaşının çıkması üzerine yaşamını daimi olarak bu ülkede sürdürmeye başlamıştır. Ancak anavatanına duyduğu sevgiyi her fırsatta dile getiren Terakkî, yaz aylarında düzenli olarak İran’a gitmekte ve İran’da hikâyeye yazarlığı atölyeleri düzenlemektedir. Terakkî, uzun yıllar Paris’te yaşamasına rağmen ülkesine ve Farsçaya olan tutkusunu, eserleri için İran’dan aldığı ilhamı bir gazete röportajında şu sözleri ile aktarmaktadır:

“Her şey benim için bir hikâyeye. Gördüğüm her şeyin bir hikâyesi var. Dünya, insanlar, herkes bir roman kahramanıdır. Yürüdüğüm bütün yolları, gittiğim her yeri zihnime kaydediyorum. İşte bu yüzden yazmak için İran’a, Tahran’a ihtiyacım var diyorum. Paris’te olduğum için arada bir mesafe var. Baktığım her şey anlamsız bir resim oluyor ve ruhuma yansımıyor. Uzağım. Otuz dört yıldır Paris’te yaşıyorum. Fransızca’yı her ne kadar iyi konuşsam da Fransızca benim kalbimde ve ruhumda olmayan bir dil. Bu dili otuz yıl sonra öğrendim. Fakat ne zaman konuşsam, insanlarla aramda hep bir mesafe oluyor. Ben Fransızcanın dışında kalıyorum. Ancak Farsça benim için bambaşka bir şey.

On altı yaşına kadar Amerika’da, sonra da Fransa’da yaşamış olsam da Farsça ile kişisel bir bağım var. Bu dil ile yoğrulmuşum. Ne zaman Farsça ile karşılaşsam, bu dilin ruhumda bir yerlerde olduğu görüyorum. Ona dışarıdan

²⁰ Ali Teslîmî, *Gozârehâ-yi Der Edebiyât-i Mu’âsir-i İrân (Dâstân)*, 2.bs., Tahran, Ketab-i Âme, 1387, s. 230-232; Aylâr Behrâmî, “زندگی‌نامه و آثار شهرنوش پارسى پور”, (Çevrimiçi) <http://ketabism.ir/shahrnush-parsipur/>, 21.02.2018.

bakmıyorum. Farsça kalbimde, içimde bir yerlerde. Köken olarak benimle bir ve bu ilişki gerçekten çok önemli. Bu bütün insanlar için çok önemli. Yazar olmayanlar için dahi çok önemli. Ancak ben bir yazarım ve ne zaman İran'a gitsem, İran'a girdiğim an tanıdık bir kelime denizine girmiş gibi oluyorum. Duyduğum seslerin, damağıma yapışan kokuların benimle eskiye dayanan bir arkadaşlığı var sanki. İran'a girdiğim zaman, bütün sesler benim için tanıdık. Ah! sesi bile.

Ben bütün konularımı İran'da buluyorum. Bütün hikâyelerimin burayla bir bağlantısı var. İran o kadar gerçeküstü ki, o kadar tuhaf rastlantılara sahip ki belki onları adet haline getirmiş, hatta siz bile kenarından köşesinden geçmişsinizdir. Ancak benim için öyle değil. Benim için İran hatıralarla dolu bir yer. Ancak Batı, benim için hiçbir hatıraya sahip olmayan bir yer sadece. Otuz seneden fazladır Paris'teyim. Otuz seneden beridir bir hatıraya, bir geçmişe sahip değilim. Benimle çok yüzeysel bir bağlantıya sahip. Bu bağlantı sadece bu otuz yıl, başka bir şey değil. Benim evim Mahmûdiye'de, Şemîrân'da...»²¹

Terakkî'nin ilk öykü kitabı «من هم چه گوارا هستم» *Ben de Che Guevera'yım* 1969 yılında basılmıştır. Yazarın diğer öykü kitapları: «خاطره های پراکنده» *Dağınık Hatıralar* (1992), «عادت های غریب آقای الف» *Elif Beyin Tuhaf Alışkanlıkları*, «جایی» *Başka Bir Yer* (2000), «دو دنیا» *İki Dünya* (2002). Terakkî'nin, öykü kitapları dışında «خواب زمستانی» *Kış Uykusu* (1975) ve «اتفاق» *Olay* (2010) adlı iki romanı bulunmaktadır. Yazarın *Kış Uykusu* romanı Makbule Aras çevirisi ile Yapı Kredi Yayınları tarafından 2016 yılında Türkçeye kazandırılmıştır. Terakkî'nin, Fransızcaya çevirisi yapılan ve 1985 yılında Fransa'da 'Yılın Öykü Kitabı' ödülünü alan «بزرگ بانوی روح من» *Ruhumun Büyük Hanımefendisi* öyküsünün yanı sıra; «اتوبوس شمیران» *Şemîrân Otobüsü* ve «خانه ای در آسمان» *Gökyüzünde Bir Ev* (1991), «انار بانو و پسرهایش» *Nar Hanım ve Çocukları* (2001), «درخت گلایی» *Armut Ağacı* (1991), «آن سوی دیوار» *Duvarın Öteki Tarafı* (1993) öyküleri de yazarın önemli ve ödüllü öyküleri arasındadır.²²

Terakkî'nin birçok öyküsü; gurbet sıkıntısı, yabancılaşma, kaybetme ve geçmiş gibi temalar üzerine kurulmuştur. Yazar, *Şemîrân Otobüsü* öyküsünde Paris'te yaşayan bir kadının hikâyesini anlatırken, aslında Tahran'daki çocukluk yıllarını, o dönemdeki hatıralarını adeta tekrar yaşamaktadır.

Yazar, *Nar Hanım ve Çocukları* adlı hikâyesinde ise Mihrâbâd Havaalanında görüp tanıştığı, binlerce Devrim mağduru yaşlı annenin hikâyesini şiirsel bir dille aktarmaktadır. Devrim sonrası İran'dan göçüp giden çocuğunun peşinde ülkeden

²¹ Mehr News, «گلی ترقی از خودش و آثارش گفت / «همه چیز برای من قصه است»», <https://www.mehrnews.com/print/2471824/گلی-ترقی-از-خودش-و-آثارش-گفت-همه-چیز-برای-من-قصه-است>, 3.03.2018.

²² Ali Teslimi, a.g.e., s. 207-208; Aylâr Behrâmi, «زندگی نامه و معرفی آثار گلی ترقی», <http://ketabism.ir/goli-taraqi/>, 06. 05.2018.

ülkeye sürüklenen, sürekli bir yer arayan, ülkesi ve diğer ülkeler arasında gidip gelen yaşlı bir annenin öyküsüdür bu.

دو بعد از نیمه شب یعنی تمام شب بی خوابی. یعنی کلافگی و خستگی و شتاب، همراه با دلتنگی و اضطراب مجهول و این که می روم و می مانم و دیگر بر نمی گردم (از آن فکرهای الکی)، یا بر عکس، همین جا، در همین تهران عزیز - با همه خوبی ها و بدی هایش - می مانم و از جا بام تکان نمی خورم (از آن تصمیم های الکی تر) و خلاصه این که گور پدر این سرگردانی و این رفت و برگشت های ابدی (ابدی به اندازه ی عمر من) و این پرواز نصف شب و کشیدن چمدان ها و عبور از گمرک - پل صراط - و تقنیش تحقیر آمیز بدن و کفش و جیب و کیف و سوراخ گوش و دماغ.

“Gece yarısı saat iki; yani bütün gece uykusuzluk. Yani bitkinlik, yorgunluk, telaş; beraberinde belirsiz bir özlem ve ıstırap. Gideceğim, kalacağım ve geri dönmeyeceğim ya da tam tersine, burada, sevgili Tahran’da-bütün güzellikleriyle ve çirkinlikleriyle kalacak ve yerimden kılmıdamayacağım... Kısacası lanet olsun bu yersiz yurtsuzluğa, bu bitmek bilmeyen sonsuz gidiş dönüşlere... (Benim ömrüm kadar sonsuz); bu gece yarısı uçuşuna, bavullara, gümrükten (sırat köprüsünden) geçişe; aşağılanırcasına vücudun, ayakkabıların, ceplerin, çantanın, kulak deliklerinin ve ağız boşluğunun aranmasına (lanet olsun)...”

3- Abbas MARUFÎ: 17 Mayıs 1957 tarihinde Tahran’da dünyaya gelen yazar, senarist, piyes yazarı ve gazeteci Abbas Mârufî, ilk ve orta öğrenimini aynı şehirde tamamladıktan sonra, Tahran Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dramatoloji Bölümüne kaydolmuştur. Mârufî, hikâye yazarlığına dönemin güçlü edebî isimlerinden Hûşeng Golşîrî’nin edebiyat atölyesinde başlamış ve kısa süre içerisinde İran Edebiyatının güçlü isimlerinden biri haline gelmiştir. Yaklaşık on bir sene Tahran’daki liselerde edebiyat öğretmenliği yapan Mârufî, ilk öykü kitabı olan «رو به روی آفتاب» *Güneşin Karşısında* eserini 1980 yılında Tahran’da yayımlamıştır. Bu eseri dışında birçok yayını bulunan Mârufî’nin edebiyat alanında adını duyurmasını sağlayan eseri, 1989 yılında roman türünde yazdığı «سمفونی مردگان» *Ölümler Senfonisi*’dir. Mârufî’nin bu eseri 2010 yılında Veysel Başçı’nın çevirisi Türkçeye kazandırılmıştır. Mârufî, 1990 yılında «گردون» ‘Gökyüzü’ isimli bir edebiyat dergisi kurmuştur. Mârufî’nin, bu dergideki muhalif üslubu ve söylemleri nedeniyle dergi çok geçmeden kapatılmış, Mârufî de tutuklanarak cezaevine gönderilmiştir. Özgürlüğüne kavuşmasının ardından İran Yazarlar Birliği’nde edebî hayatına devam ederken, ikinci kez tutuklanma emrinin çıkmasıyla ülkesini terk ederek Almanya’ya göç etmiştir. Bir süre hayatını devam ettirebilmek için çeşitli işlerde çalışan yazar, Berlin’de «خانه هنر و ادبیات هدایت» ‘Hidâyet Sanat ve Edebiyat Evi’ adında büyük bir kitapçı açmış ve burada hikâye yazarlığı atölyeleri kurmuştur.

Mârufî’nin, roman türünde yazdığı diğer eserleri: «سال بلوا» *Yorgun Yıl* (1992), «فریدون سه پسر داشت» *Feridun’un Beş Oğlu Vardı* (2003), «نوب شده» *Erimiş* (2009), «تاماماً مخصوص» *Tamamıyla Özel* (2010). Hikâye türündeki eserleri: «آخرین نسل برتر»

Son İyi Nesil (1986), «عطر یاس» *Yas Kokusu* (1992). Piyes türünde kaleme aldığı eserleri: «اوانگ خاطره های ما» *Nereye Kadar Benimlesin* (1982-1983), «تا کجا با منی» *Sarkık Hatıralarımız* (2003).²³

Mârufî, yapmak zorunda kaldığı ‘göç’ün etkilerini şöyle betimlemektedir:

از شهر رویاهای من خرابه‌ای مانده که قلبم را مجاله می‌کند. بیدار که شدم، روزم خالی بود. تلخ و خالی. پنجره گفت عادت می‌کنی.

“Rüyalarındaki şehirden kalbimi örseleyen bir harabe kaldı geride. Uyandıgım zaman, günüm bomboş. Acı ve boşluk. Pencere alışırsın diyor bana.”

4- **Munîro REVÂNÎPÛR**: 24 Temmuz 1954 tarihinde İran’ın güneyindeki Bûşehr şehrinin Cofre kasabasında dünyaya gelmiştir. Siyasi eğilimleri fazla olan bir ailede dünyaya gelen Revânîpûr, küçük yaşlarından itibaren edebiyat ile iç içe olmuştur. İlk ve orta öğrenimini Buşehr’de tamamlayan Revânîpûr, üniversite eğitimini Şiraz Üniversitesi’nde Psikoloji Bölümünde tamamlamıştır. Daha sonra eğitimini devam ettirmek için Amerika’ya giden Revânîpûr, Indiana Üniversitesi’nde eğitim bilimleri alanında yüksek lisans derecesi almıştır. 1981 yılında öykü yazarlığına başlayan Revânîpûr, «کنیزو» *Kenîzû* adlı ilk öykü kitabını 1988 yılında, «اهل غرق» *Batanlar* adlı ilk romanını ise 1989 yılında yayımlamıştır. 1990 yılı Revânîpûr için üretken bir yıl olmuş ve bu yıl içerisinde «سنگ‌های شیطان» *Şeytan Taşları* öykü kitabını ve «دل فولاد» *Çelik Yürek* adlı ikinci romanını yayımlamıştır. Revânîpûr, 1993 yılında «سیریا سیریا» *Siriya Siriya* adlı toplu öykü kitabını ve 1999 yılında «کولی کنار آتش» *Ateş Kıyısındaki Çingene* adlı üçüncü romanını yayımlamıştır. Almanya’da düzenlenen ve katılımcı olarak gittiği Berlin Konferansı’nda, 2001 yılında yayımlayacağı «زن فرودگاه فرانکفورت» *Frankfurt Havaalanındaki Kadın* adlı öyküsünün kahramanı olan kadın ile tanışmıştır. Bu konferanstaki on yedi kadın katılımcıdan biri olan Revânîpûr, anti-İran propagandası yapmakla suçlanmış ve İran’da basılı olan kitapları polis tarafından toplatılmıştır. Revânîpûr, 2002 yılında üç öyküden oluşan «نازلی» *Nazlı* adlı eserini yayımlamıştır. Revânîpûr, bu kitabındaki «رنا» *Rânâ* öyküsü ile 2003 yılında ‘Golşîrî Öykü Ödülü’ne layık görülmüştür. Yazar, 2006 yılında «کمپین یک میلیون امضا برای تغییر قوانین تبعیض‌آمیز علیه زنان» *İran’da Kadınlara Pozitif Ayrımcılık İçin Bir Milyon İmza* kampanyasının önde gelen destekçilerinden biri olmuştur.

Revânîpûr, eğitim amacıyla gittiği Fransa dönüşü, daha oğlu üç yaşındayken mahkemeye çıkarılarak tutuklanmış ve hapse atılmıştır. Hapishaneden çıktıktan sonraki ruh halini ise şu cümleleri ile dile getirmiştir:

²³ Ali Teslîmî, a.g.e., s. 232-233; Ali Mihreherî, “زندگینامه عباس معروفی”, (Çevrimiçi) <http://kitebaz.com/2016/08/22/918/>, 01.03.2018.

“Hapisteyken bunlar beni ne kadar da kolay öldürebilir kimsenin ruhu duymaz diye panik yaşadım. Ama ben bir yazar olarak isim yapmıştım ve bu nedenle beni öldürmeyip serbest bıraktılar. Çıktıktan sonra daha ciddi bir şekilde yazmaya başladım. Öykülerim kendimi ve düşüncelerimi canlı tutmak adınaydı ama her zaman İran yönetimi ile ters düştü. Bu yüzden ilk öykü mecmuamı yayınlamak için 10 yıl bekledim. Kitaplarım yasaklandı ve toplatıldı. Ben kendi ülkemde bir yabancıym ve onlar da bir düşman arıyorlar...”²⁴

Revânîpûr, 2007 senesinden beri, ailesi ile birlikte, Amerika’da yaşamaktadır.²⁵ Yazar, hayatının dönüm noktalarından bahsettiği İran: One Woman’s War (İran: Bir Kadının Savaşı) adlı röportajında, Özkan’ın da belirttiği üzere²⁶ özelemlerine, üzüntülerine, yabancılaşmaya ve ana vatanına dair cümleleri söylemiştir:

“Annem bana her zaman çocukların omuzlarında iki melek olduğunu ve çocukları hayatları boyunca her türlü kötülükten koruduğunu söylerdi. Bu nedenle biz Poseidon’a ve deniz kızlarına inanıyorduk. Orası (Buşehr) çok özel bir yerd. Ama İslam Cumhuriyeti askerleri evimizi basıp erkek kardeşimi tutuklayıp öldürdüklerinde, erkek kardeşim sadece on dokuz yaşındaydı. Onun gençlik büyüğü sonsuza kadar ortadan kayboldu. Onu neden öldürdüler? İnanın bana hiçbir şey için... O gün erkek kardeşimin üzerinde kırmızı ayakkabılar ve siyah bir gömlek vardı diye hatırlıyorum...Bu arada rastgele adam tutukluyorlardı. Bunlar sırf politik ve muhalif grupları yok etmek içindi. Annem ve ben hâlâ erkek kardeşimi unutmamak adına zihnimize ona daha fazla yer açmaya çalışıyoruz...Amerika benim ikinci ülkem, ikinci evim oldu...Ama İran’ı özliyorum...”

İran’dan ayrıldıktan sonra, yaptığı yolculuklar Revânîpûr’un öykülerinin temalarını değiştirmiş olsa da insanların maruz kaldığı baskıları ve yaşadıkları korkuları eserlerinde işleme devam etmektedir.

Nesir alanında, bu bağlamda eser vermiş diğer roman ve hikâye yazarları arasında: Rıza KÂSİMÎ (Fransa), Hasan ZERHÎ (Amerika), Sâsân KAHREMÂN (Kanada), Nesîm HÂKSÂR (Hollanda) gibi isimler de zikredilebilir.

Sonuç

İran edebiyatında ‘göç’ teması klasik edebiyatta işlenmiş olsa da bu türün en belirgin örneklerinin İran Meşrutiyet İnkılâbı ve İran İslam Devrimi dönemlerinde verildiği görülmektedir. Edebiyatçılar bu dönemde, daha çok siyasi görüşleri

²⁴ Emine Özkan, a.g.m., s.27.

²⁵ Marziye Kemâlî, “شخصیت‌پردازی زنان و مردان در داستان‌های منبرو روانی پور”, (Çevrimiçi) <http://nasour.net/1391.02.20/738.html>, 20.04.2018.

²⁶ Emine Özkan, “Çağdaş İran Kısa Öykü Edebiyatının Önde Gelen Kadın Yazarları”, Seminer Sunumu, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları A.B.D. Fars Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, 2011, s.26-27.

nedeniyle İran'dan ayrılmak ve edebî çalışmalarına göç ettikleri ülkelerde devam etmek durumunda kalmışlardır.

Çalışmada yer verilen edebiyatçıların eserlerine ve söylemlerine bakıldığında, bu isimlerin vatan özlemine, yaşadıkları acı tecrübeleri, kaybettikleri insanlar için hissettikleri derin hüznü dile getirdikleri görülmektedir. Edebiyatçıların ‘*Darağacından Bahara* (Pertov Noorî Elâ), *Sessizliğin Ardından, Sınırların Kederi* (Mecîd Nefîsî), *Zorunlu Mevsimler* (Sohrâb Rahîmî), *Ülkemin Sırları* (Rızâ Berâhenî), *Ülkemden Bavulumda Taşdıklarım, Bir Sürgünün Sesi* (İsmâil Hoyî), *Şemiran Otobüsü, Duvarın Öteki Tarafı* (Golî Terakkî)’ gibi eserlerine seçtikleri isimler de bu görüşü destekler niteliktedir. Bu edebiyatçılar göç ettikleri ülkelerin kültürel yapısından etkilenmiş olsalar da kendi kültürlerini unutmamış, ülkelerinden uzakta olsalar da yazınlarını anavatanlarından ve ana dillerinden beslemeye gayret etmişler, böylece yazdıkları ile kendi edebiyatlarına da önemli bir katkı sunmuşlardır. Örneğin Mecîd Nefîsî, eserlerini hala İranlı okurlar için yazdığını belirtmekte; Golî Terakkî, uzun yıllar yurtdışında yaşamasına rağmen Farsçanın her daim ruhunda ve kalbinde önemli bir yeri olduğunu ve yazdığı konuların tamamını İran’dan bulduğunu söylemektedir.

Son yıllarda, sınırlı sayıda da olsa bazı eserleri Türkçeye tercüme edilmiş olan bu yazarların göç edebiyatı içerisindeki yerleri ve bu alana nasıl katkılar sağladıkları daha derin araştırmalarla ortaya konulmaya muhtaçtır.

KAYNAKLAR

Akgün, Atif (2015), “Edebiyatımızda Göç ve Göçmen Edebiyatları Üzerine Bir Değerlendirme” *Göç Dergisi*, Cilt:2, Sayı:1, s.69-84.

Elâ, Pertov Noori (1383), “Şi’r-i Muhâcir” *Gûherân*, Sayı:5, Payız, Tahran: s.128-129.

Kırlangıç, Hicabi (2014), *Meşrutiyetten Cumhuriyete İran Şiiri (Genel Bir Bakış ve Güldeste)*, Ankara: Hece Yayınları.

Nâdirpûr, Nâdir (1381), *Mecmuâ-i Eş’ar*, Tahran: İntişârât-i Nigâh.

Pûrçâfî, Ali Hoseyn (1384), *Ceryânâ-yi Şi’r-i Mu’âsir-i Fârsî*, Tahran: İntişârât-i Emir Kebîr.

Şâfi’î, Husrev (1384), *Zindegî ve Şi’r-i Sad Şâir*, Tahran: Kitab-i Horşîd.

Teslîmî, Ali (1387), *Gozârehâ-yi Der Edebiyât-i Mu’âsir-i Îrân (Dâstân)*, Tahran: Kitab-i Âme.

Yılcıoğlu, S.Seza, Güven Şeker, Ali Tilbe, Mustafa Ökmen, Pınar Yazgan Hepgül, Deniz Eroğlu, İbrahim Sirkeci (2015). "Günümüzün Göç Edebiyatı Nedir?" Turkish Migration Conference Selected Proceedings. London: Transnational Press London. s.512-519.

Zerkânî, Seyyid Mehdi (1383), *Çeşmendâz-i Şi'r-i Muâsir-i İrân*, Tahran: Neşr-i Sâlis.

Zeytunlu, Emine (2011), "Çağdaş İnan Kısa Öykü Edebiyatının Önde Gelen Kadın Yazarları", (Seminer), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları ABD Fars Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı.

Çevrimiçi Kaynaklar:

Behrâmî, Aylâr, "زندگی‌نامه و آثار شهرنوش پارسی پور", (Çevrimiçi) <http://ketabism.ir/shahrnush-parsipur/>, 21.02.2018.

-----, "زندگی‌نامه و معرفی آثار گلی ترقی", (Çevrimiçi) <http://ketabism.ir/goli-taraqi/>, 06.05.2018.

-----, "زندگی‌نامه رضا براهنی", <http://www.persian-man.ir/senior/poets> <http://ketabism.ir/reza-baraheni/>, 23.04.2018

Bozorg, Cemşîd, "شعر همچون خود زندگی‌نامه؛ گفت‌وگویی بلند با اسماعیل خویی", (Çevrimiçi) http://www.bbc.com/persian/arts/2015/06/150622_jb_khoei, 28.04.2018.

Devâcî, Âzade, "دلتنگی‌های سهراب رحیمی در آخرین شعرهایش", (Çevrimiçi) <https://www.radiozameh.com/260579>, 23.04.2018.

Elâ, Pertov Noori, "گفت‌وگوبا 'پرتو-نوری-علا'", (Çevrimiçi) <https://tavaana.org/fa/content/> "گفت‌وگوبا 'پرتو-نوری-علا'", 18.03.2019.

Felekî, Mahmûd, <http://www.m-falaki.com/home/> 15.11.2018.

Hoyî, İsmâil, Modîriyet-i Sayt, "زندگی‌نامه‌ی اسماعیل خویی", (Çevrimiçi) <http://www.persian-man.ir/senior/poets/> "زندگی‌نامه اسماعیل خویی", 27.04.2018.

-----, "اسماعیل خویی، شاعر بی در کجا", (Çevrimiçi) https://tavaana.org/fa/Esmaeil_Khoei, 28.04.2018.

Kemâlî, Marzîye, "شخصیت‌پردازی زنان و مردان در داستان‌های منیرو روانی پور", (Çevrimiçi) <http://nasour.net/1391.02.20/738.html>, 20.04.2018.

Mihrehverî, Ali, "زندگی‌نامه عباس معروفی", (Çevrimiçi) <http://kitebaz.com/2016/08/22/918/>, 01.03.2018.

- ”شعر فارسی در لس آنجلس: درد بازگشت در برابر انطباق پذیری“، Nefisî, Mecîd, (Çevrimiçi) <https://shahrvand.com/archives/23501>, 02.04.2018.
- , ”با مجید نفیسی، شاعر و پژوهشگر در پرتره“، (Çevrimiçi) <https://ir.voanews.com/a/majid-nafissi-portrait/1828962.html>, 02.04.2018.
- Rahimî, Sohrâb, ”سهراب رحیمی: رسم هندسی مالیخولیا“، (Çevrimiçi) <https://www.radiozamaneh.com/260550> 18.03.2019.
- Terakkî, Golî, Mihr News, ”گلی ترقی از خودش و آثارش گفت/ «همه چیز برای من قصه است»“، (Çevrimiçi) <https://www.mehrnews.com/print/2471824/>- از-خودش-و- آثارش-گفت-همه-چیز-برای-من-قصه-است 03.03.2018.
- Tîregol, Melîha, ”با منصور خاکسار بیشتر آشنا شویم“، (Çevrimiçi) <http://archive.radiozamaneh.com/culture/khaak/2011/03/30/2871>, 10.05.2018.